

قُبْح عِقَابِ بِلَايَان

هانیه صلاحی

محمد محمودی

www.ketab.ir

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار..... ۵

بخش اول: کلیات

فصل اول: تعریف اصطلاحات مربوط به قاعده‌ی «فجح عقاب بلایان»..... ۷

گفتار اول: قاعده..... ۷

گفتار دوم: عقاب..... ۸

گفتار سوم: بیار..... ۱۲

۱-۳ بیان صادر یا واصل..... ۱۳

فصل دوم: تعریف اصطلاحات مربوط به قواعد فقهی مرتبط با قاعده‌ی «فجح عقاب بلایان»..... ۱۵

گفتار اول: جب..... ۱۵

گفتار دوم: شبهه..... ۱۵

گفتار سوم: جهل..... ۱۶

فصل سوم: تعریف اصطلاحات مربوط به اصول حقوقی مرتبط با قاعده‌ی «فجح عقاب بلایان»..... ۱۸

گفتار اول: اصل قانونی بودن جرم و مجازات..... ۱۸

گفتار دوم: اجرای قوانین جزائی در زمان..... ۱۸

گفتار سوم: عطف بماسبق نشدن قوانین جزائی..... ۱۸

گفتار چهارم: قاعده‌ی تفسیر شک به نفع متهم..... ۱۹

بخش دوم: قاعده‌ی «فجح عقاب بلا بیان»

- فصل اوّل: مستندات فقهی قاعده‌ی «فجح عقاب بلا بیان» ۲۱
- گفتار اوّل: دلایل نقلی ۲۱
- (۱-۱) کتاب ۲۲
- (۱-۱-۱) آیه‌ی نفی تمذیب ۲۲
- (۲-۱-۱) آیه‌ی تکلیف ۲۴
- (۳-۱-۱) آیه‌ی هلاک ۲۶
- (۴-۱-۱) آیه‌ی اضلال ۲۸
- (۲-۱) سنّت ۲۸
- (۱-۲-۱) حدیث رفع ۳۰
- (۲-۲-۱) حدیث حج ۳۳
- (۳-۲-۱) حدیث اطلاق ۳۴
- (۴-۲-۱) حدیث حلّ ۳۵
- (۳-۱) اجماع ۳۶
- گفتار دوم: دلایل عقلی ۳۸
- (۱-۲) دلیل عقل ۳۸
- (۱-۱-۲) یک نظریه برخلاف اعتقاد به عقلی بودن قاعده‌ی «فجح عقاب بلا بیان» ۳۹
- فصل دوم: مجاری قاعده‌ی «فجح عقاب بلا بیان» ۴۰
- گفتار اوّل: اباحه و حظر ۴۰
- گفتار دوم: اصل برائت در شبهات حکمیّه ۴۵
- (۱-۲) اصل اباحه ۴۶
- (۱-۱-۲) وجه تشابه اصل اباحه با اصل برائت ۴۷
- (۲-۱-۲) وجه افتراق اصل اباحه با اصل برائت ۴۷

- ۴۷..... اصل عدم و اصل برائت (۲-۲)
- ۴۹..... شباهت و تفاوت اصل برائت و اصل عدم (۱-۲-۲)
- ۵۰..... گفتار سوم: جهل به حکم
- ۵۵..... فصل سوم: اهمیت قاعده‌ی «تجیح عقاب بلا بیان»
- بخش سوم: قواعد فقهی مرتبط با قاعده‌ی «تجیح عقاب بلا بیان»**
- ۶۰..... فصل اول: قاعده‌ی «درأ»
- ۶۵..... گفتار اول: مدارک و مستندات قاعده
- ۶۶..... گفتار دوم: دلالت قاعده
- ۶۷..... گفتار سوم: دینیه و دنیوی قاعده
- ۷۳..... فصل دوم: قاعده‌ی «جب»
- ۷۳..... گفتار اول: مستندات و مدارک قاعده
- ۷۳..... (۱-۱) ادله‌ی قرآنی
- ۷۶..... (۲-۱) ادله‌ی روایی
- ۸۰..... گفتار دوم: مفاد و موارد شمول قاعده‌ی «جب»

بخش چهارم: اصول حقوقی مرتبط با قاعده‌ی «تجیح عقاب بلا بیان»

- ۸۶..... فصل اول: اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها
- ۹۰..... گفتار اول: منابع اصل «قانونی بودن حقوق جزا در حقوق اسلامی»
- ۹۳..... گفتار دوم: نتایج و آثار اصل «قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها»
- ۹۷..... گفتار سوم: تطبیق اصل «قانونی بودن حقوق جزا» با قاعده‌ی «تجیح عقاب بلا بیان»
- ۱۰۰..... فصل دوم: «اجرای قوانین جزایی در زمان» و اصل «عطف به ماسبق نشدن قوانین جزایی»
- ۱۰۴..... گفتار اول: مستندات و مدارک اصل «عطف به ماسبق نشدن قوانین کیفری»

- گفتار دوم: عطف بماسبق نشدن قوانین کیفری ماهیتی..... ۱۰۸
- ۱-۲) استثنائات اصل عطف بماسبق نشدن قوانین کیفری..... ۱۰۹
- گفتار سوم: عطف بماسبق نشدن قوانین کیفری شکلی..... ۱۱۱
- فصل سوم: قاعده‌ی «تفسیر شک به نفع متهم»..... ۱۱۲
- گفتار اوّل: تفسیر شک به نفع متهم «اثر اصل قانونی بودن جرم و مجازات»..... ۱۱۲
- گفتار دوم: تفسیر شک به نفع متهم: نتیجه‌ی «اصل برائت»..... ۱۱۳
- ۱-۱) رق تفسیر قوانین کیفری و قوانین دیگر با توجه به قاعده‌ی «فبح عقاب بلا بیان»..... ۱۱۴

نتایج و پیشنهادها

- ا- نتایج..... ۱۲۰
- ب- پیشنهادها..... ۱۲۱
- کتاب‌نامه..... ۱۲۲

پیشگفتار

قاعده‌ی قبیح عَقابِ بَلاییان به معنای این است که شارع، نمی‌تواند احکام خود را پیش از این که قوانین خود را به اطلاع مردم برساند، به علت تخلف از آن احکام، کسی را مؤاخذه کند و چنین مؤاخذه‌ای زشت و قبیح است.

این کتاب با عنوان «قاعده‌ی قبیح عَقابِ بَلاییان در فقه اسلامی و حقوق کیفری ایران» برآن است تا قاعده‌ی فقهی «قَبیح عَقابِ بَلاییان» را در فقه اسلامی و حقوق کیفری ایران مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و ضمناً به بیان تراعد فقهی مرتبط با آن و نیز اصول مندرج در قانون کیفری ایران بپردازد.

برای رسیدن به این منظور از منابع مربوط گلچین شد و پس از مطالعه و فیش برداری و تجزیه و تحلیل یافته‌ها به روش استقرایی تحلیل این کتاب در چهار بخش و یازده فصل و بیست و هشت گفتار تنظیم گردید و در پایان به نتایجی دست یافت. برای بهتر شدن وضع موجود پیشنهادهایی ارائه شده است.

مهم‌ترین دستاوردهای این پژوهش را می‌توان این موارد دانست: ۱- طبق موازین فقهی، تشریع و تصویب حکم به تنهایی، عنوان «بیان» و حجت را ندارد و برای مآکات آن جزء نیست بلکه در تمامیت بیان، وصول به مکلف، شرط اساسی است. ۲- در حکم به قباح عَقابِ بَلاییان، مجازات دنیوی و اخروی فرقی نمی‌کند و عقل این‌گونه عقوبت را قبیح می‌شمارد و شارع مقدس هم کار قبیحانه نمی‌کند. ۳- حکم شارع به عدم عَقاب در صورت عدم بیان، از جمله احکام ارشادی است.